

การนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร และจังหวัดขอนแก่น

รัตนา เต็มธีรภักดิ์¹ เกรียงชัย ปึงประวัติ²
ศิริรักษ์ นันทน์เอก³ วีระยุทธ พรพจน์ธนาภา⁴

วันที่รับบทความ: 14 มีนาคม 2568

วันแก้ไขบทความ: 20 พฤษภาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 28 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำไปปฏิบัติ ถอดบทเรียนสภาพและข้อจำกัด และปัจจัยสู่ความสำเร็จ ในการพัฒนาการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) การปฏิบัติตามนโยบายเมืองอัจฉริยะของกรุงเทพมหานครอยู่ภายใต้การขับเคลื่อนโดยสำนักยุทธศาสตร์และ ประเมินผล และกลไกการจัดการของสำนักงานเขตทั้ง 50 เขต ซึ่งดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะพื้นที่นำร่อง เรียกว่า “ย่าน” กลไกหลักของการพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองอัจฉริยะประกอบไปด้วย 4 หน่วยงาน ได้แก่ บริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด บริษัท ขอนแก่นทราฟฟิค ซิสเต็ม จำกัด สภาเมืองขอนแก่น และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ (2) ข้อจำกัดและอุปสรรคของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ อำนาจหน้าที่ในการบริหาร ต้นทุนการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ ตัวชี้วัดและหลักเกณฑ์การดำเนินนโยบายที่ซ้ำซ้อน ความรู้และทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน ส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ความเชื่อมั่นและบุคลิกภาพของผู้บริหาร การไม่จัดลำดับความสำคัญของการนำไปปฏิบัติที่ดี การบริหารระบบราชการที่ไม่ ยืดหยุ่น การขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของบุคลากร การแปลงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ วัฒนธรรมองค์กร (3) ปัจจัยสู่ ความสำเร็จของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายที่กระจ่างชัดเจน เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ภาวะผู้นำภาครัฐ ที่ดีของผู้บริหาร และการบริหารงานงบประมาณ สรุปได้เป็น “ตัวแบบ 4B” ส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การมีภาวะผู้นำที่มี ศักยภาพรอบด้าน การสำนึกรักบ้านเกิดของคนรุ่นใหม่ การร่วมมือกันอย่างบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การร่วมสาน เสวนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์การปฏิบัติงานร่วมกัน การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการก่อนลงมือปฏิบัติ การจัดทำแผน ดำเนินงานที่มีความชัดเจน การระดมทรัพยากรในการปฏิบัติร่วมกัน การจัดทำแผนเพิ่มพูนงบประมาณลงทุน และความโปร่งใส ในการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกับประชาชน สรุปได้เป็น “ตัวแบบ A-DISTINCT”

คำสำคัญ: นโยบายเมืองอัจฉริยะ; การปกครองท้องถิ่น; การนำนโยบายไปปฏิบัติ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ นักศึกษาปริญญาเอก, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: ratanaterakit@gmail.com

^{2,3,4} คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Implementation of the Smart City Policy of Bangkok Metropolitan Administration and Khon Kaen Province

Ratana Termterakit¹ Kriangchai Pungprawat²
Siriruk Nitthat-ek³ Wirayut Phonphoththanamat⁴

Received: March 14, 2025

Revised: May 20, 2025

Accepted: May 28, 2025

Abstract

This research article aims to study the implementation, the lessons learned and the limitations, the factors needed to achieve success in the development of the implementation of the smart city policy of the BMA and Khon Kaen province. The qualitative research approach was employed using the documentary and in-depth interview with sixteen key informants. Use content analysis. Findings are as follows: (1) The compliance of the smart city policy is under the mobilization by the Strategy and Evaluation Department and the management mechanisms of all fifty district offices. The operation is gradually conducted in the pilot areas called “district”. The major mechanisms for the development of Khon Kaen province to become a smart city consist of four agencies i.e. Khon Kaen City Development (KKTT) Co., Ltd., Khon Kaen Transit System Co., Ltd., Muaeng Khon Kaen Council, and other public agencies in the areas. (2) The limitations and obstacles of the BMA include: The duties in the administration. The operational costs of the large projects. The indicators and criteria in the operations of the policy which are complex. The knowledge and attitudes of the operators. Khon Kaen province include: The confidence and personality of the administrators. The problem is also in not prioritizing a good performance. The administration in the bureaucratic system is without flexibility. The lack of agility in the work performance of the personnel. The transfer of knowledge to implementation. The organizational culture. (3) The factors of the success of the BMA include: clear determination of goals; a large size of information technology; administrators’ good public sector leadership; and budget management. It can be summarized as a “4B model”. Khon Kaen province include: well-rounded potential leadership; the new generation’s love of homeland; the integrated cooperation of all the related agencies; discussions to foster vision in teamwork; project feasibility study prior to the operations; clear work plans; mobilization of resources for mutual performance; preparation for capital budget increasing plans; and transparency in sharing mutual benefits to the members of the general public. This can be summarized as “A-DISTINCT”.

Keywords: Smart City Policy; Local Administration; Policy Implementation

Type of Article: Research Article

¹Ph.D. Candidate, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

Huamark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand

Corresponding Author Email: ratanatermterakit@gmail.com

^{2,3,4}Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้มีการกำหนด 23 แผนแม่บทการขับเคลื่อน โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นขับเคลื่อนที่ 6 ระบุถึงพื้นที่และเมืองนำอยู่อัจฉริยะ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562, หน้า 27) เน้นย้ำถึงพัฒนาเมืองนำอยู่ในทุกภาคของประเทศ เพื่อเป็นศูนย์เศรษฐกิจ แหล่งจ้างงานและที่อยู่อาศัย รวมทั้งเขตสถานที่ดั้งเดิมให้มีความสงบปลอดภัย เป็นไปตามลักษณะของท้องถิ่น โดยมีระบบการบริหารจัดการเมืองอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้ รวมทั้งมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และเป็นเมืองที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี โดยใช้ศักยภาพและโอกาสของแต่ละเมือง และมีการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และการผลักดันการพัฒนาให้เป็นเมืองอัจฉริยะในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการพัฒนา โดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ การกำหนดประเด็นพื้นที่และเมืองนำอยู่อัจฉริยะเป็นประเด็นแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติจึงมีความสำคัญเพื่อพัฒนาศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อกระจายความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาพื้นที่และเมืองนำอยู่อัจฉริยะ ประกอบด้วย 2 แผนย่อย คือ (1) การพัฒนาเมืองนำอยู่อัจฉริยะ และ (2) การพัฒนาเมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มีการบริหารจัดการตามแผนผังภูมินิเวศอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562, หน้า 39)

รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญโดยกำหนดแผนปฏิบัติการวาระแห่งชาติด้านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (smart city) ไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนวาระยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) ต่อมารัฐบาลมีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 267/2560 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอร่างยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ตามแนวทางการขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ฤทัยชนก เมืองรัตน์, 2566) พร้อมบูรณาการติดตามประเมินผลการดำเนินงานและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะทั่วประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งประสานส่วนราชการและภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้เป็นไปอย่างคล่องตัว โดยลดข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ขณะเดียวกันรัฐบาลโดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลภายใต้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบโครงการ เมืองอัจฉริยะได้สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยเชื่อมั่นว่าการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ ผ่านกลไกของพลังประชารัฐ จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนากรุงเทพมหานครเมืองอัจฉริยะ (Bangkok smart city) เป็นการดำเนินการเพื่อพัฒนาเมืองภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน ตามกรอบวิสัยทัศน์ “มหานครแห่งเอเชีย” ที่ระบุไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี และปรากฏเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะเฉพาะความอัจฉริยะของหน่วยงานและ/หรือภารกิจกรุงเทพมหานคร (BMA smart city) ไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 2 และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรุงเทพมหานคร ระยะ 5 ปี ซึ่งในทุก ๆ ด้านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของกรุงเทพมหานคร จะประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานด้านเมืองอัจฉริยะ ที่ประกอบด้วย ข้อมูล (data) การเชื่อมโยง (connectivity) กฎหมาย (legal) และแพลตฟอร์ม (platform) (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2564) อย่างไรก็ตาม เมื่อการพัฒนากรุงเทพมหานครเมืองอัจฉริยะตามนโยบายที่ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว โดยมีการใช้งบประมาณในการขับเคลื่อนมากกว่า 6,500 ล้านบาท (อัจฉริยา ไชยนิล และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม, 2566) ได้มีเสียงสะท้อนกลับมายังไม่ประสบความสำเร็จ และไม่สามารถพัฒนาตามแผนได้อย่างเป็นรูปธรรม กอปรกับการขับเคลื่อนผลงานในแต่ละระยะยังมีปัญหาและอุปสรรคอย่างมาก ทั้งในส่วนที่เป็นด้านการบริหารจัดการ ภาวะเปื่อย งบประมาณ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ (ฤทัยชนก เมืองรัตน์, 2566)

ขณะที่จังหวัดขอนแก่นถือว่ามีความโดดเด่นในการพัฒนาสู่เมืองอัจฉริยะ เมื่อได้พัฒนาการก่อสร้างที่สำคัญให้กับเมือง ได้แก่ การก่อสร้างรถไฟฟ้ารางคู่ และยังมีผลการผลักดันการพัฒนาในยุค 4.0 ด้วยการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานเข้ากับการใช้ชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นโลจิสติกส์ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยประชาชนของจังหวัดขอนแก่นมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สามารถประยุกต์เปลี่ยนผ่านแต่ละสมัยโดยมีความสอดคล้องกับนวัตกรรมที่จะเป็นพลเมืองอัจฉริยะในอนาคต (จารุวรรณ ประวันเน, 2563) เมื่อพิจารณาจากความพร้อมของจังหวัดขอนแก่นต่อการพัฒนาพื้นที่ในเขตเทศบาลต่อการเป็นเมืองอัจฉริยะพบว่าเทศบาลเมืองส่วนใหญ่มีความพร้อมในการเป็นเมืองอัจฉริยะทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การขนส่ง พลเมือง การดำรงชีวิต และการบริหารภาครัฐ (ศิริวัฒน์ เจริญธรรม และวิมลศิริ แสงกรด, 2562) จึงอาจถือได้ว่าจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่สามารถขับเคลื่อนความเป็นเมืองอัจฉริยะได้อย่างบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่เดียวกัน ปัญหาที่อาจส่งผลในด้านการขนส่งก็คือปัญหาการเวนคืนที่ดินในการทำรถไฟฟ้ารางเบาภายใต้นโยบายเมืองอัจฉริยะ หากไม่สำเร็จก็อาจส่งผลในภาพรวมของนโยบายเมืองอัจฉริยะในด้านอื่น ๆ ตามมาอย่างมาก (อรชพร ฤทธิชัย และนันทินา ชาติพิทยานนท์, 2567)

ดังนั้น การพัฒนาความเป็นเมืองอัจฉริยะภายใต้กรอบนโยบายและทิศทางการบริหารของกรุงเทพมหานครมีความเหมือนและแตกต่างจากจังหวัดขอนแก่นอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างแต่ละพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร หรือแม้แต่การพัฒนาที่เน้นด้านขนส่งของเมืองขอนแก่นก็ตาม แต่ในด้านอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านการใช้ทรัพยากรทางการบริหาร โครงสร้างของประชากรและบุคลากรในพื้นที่ รวมถึงการยอมรับเทคโนโลยีของประชากรในกรุงเทพมหานครและขอนแก่น จึงเป็นผลทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติย่อมมีความแตกต่างกันตามบริบทของการพัฒนาของทั้ง 2 พื้นที่ แม้ว่าปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อนในแต่ละพื้นที่ยังมีปรากฏให้เห็นในทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากพลวัตทางสังคม นโยบายและยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งยังคงต้องดำเนินต่อไปโดยต้องติดตามและปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายให้มีความเหมาะสม การศึกษาการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น จะทำให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายที่เหมาะสม เพื่อให้การเรียนรู้ความสำเร็จที่มีปัจจัยการดำเนินงานสำคัญไปสู่การเรียนรู้ของทุกพื้นที่ อันจะทำให้เห็นนโยบายมุ่งไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในภาพรวมของประเทศต่อไป

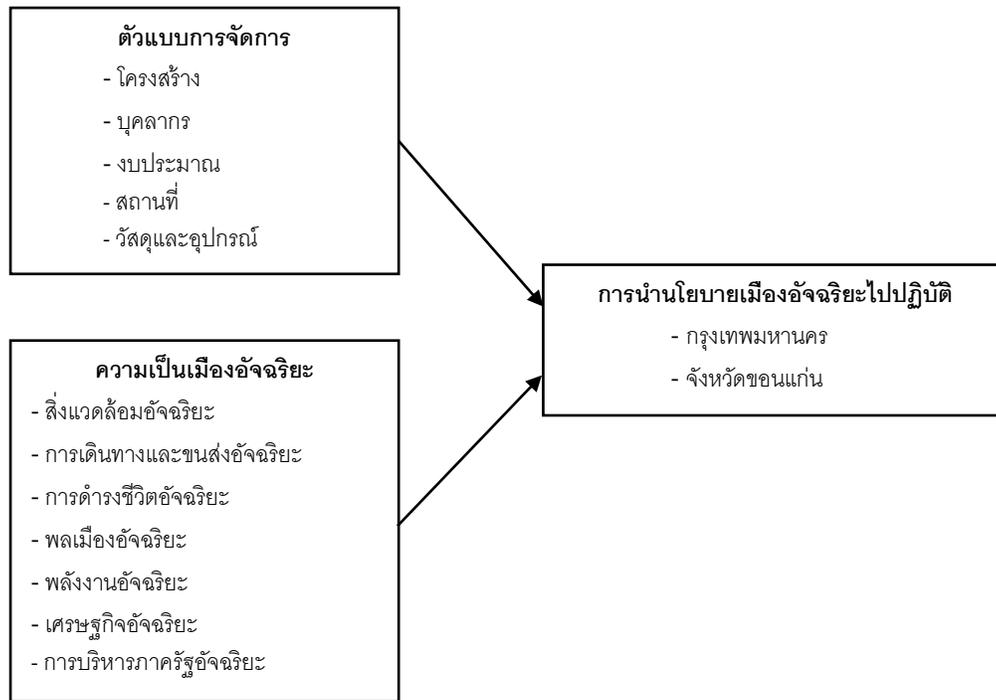
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อถอดบทเรียนสภาพและข้อจำกัดการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ การปกครองท้องถิ่น ธรรมชาติของเมืองอัจฉริยะ โดยศึกษาจากตัวแบบการจัดการ (วรเดช จันทรศร, 2554) ตัวแบบกระบวนการนำไปปฏิบัติที่ดี (Van Meter & Van Horn, 1975) และตัวแบบการกระจายอำนาจ (Birkland, 2019) และจากการศึกษาของ วสันต์ เหลืองประภัสร์, นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และเกรียงชัย ปึงประวัติ (2557), พงษ์เมธี ไชยศรีหา (2563), พรสวรรค์ จันทรสมวรกุล, ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ, สติตย์ นิยมญาติ และกมลพร กัลยาณมิตร (2566), อัจฉริยา ไชยนิล และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม (2566), อำนาจ มณีวรรณวรุฒิ (2566), Jiang, Geertman, and Witte (2023), Salman and Hasar (2023), Van Twist, Ruijer, and Meijer (2023), Wolniak (2023), Hartley and Aldag (2024) สามารถสรุปตัวแบบการจัดการ ได้ดังนี้ (1) โครงสร้าง (2) บุคลากร (3) งบประมาณ (4) สถานที่ และ (5) วัสดุ

อุปกรณ์ และสามารถสรุปความเป็นเมืองอัจฉริยะ ได้ดังนี้ (1) สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (2) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (3) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (4) พลเมืองอัจฉริยะ (5) พลังงานอัจฉริยะ (6) เศรษฐกิจอัจฉริยะ และ (7) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (smart governance) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิจัยเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จาก 2 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

1. การวิจัยเอกสารได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ ตำรา คู่มือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ตลอดจนนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้คัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2567 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มจำนวน 16 คน ดังนี้

2.1 กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

- (1) นางสาวทวิดา กมลเวช รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- (2) นายประสพสุข พิมพโกวิท ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร
- (3) นางชัชวัญ นิลศิริ ผู้อำนวยการสำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร
- (4) นายศิริวัฒน์ พิณจพานิชย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น

- (5) นายธีระศักดิ์ ทีฆายุพันธุ์ นายกเทศมนตรีนครขอนแก่น
- (6) นายเชิดศักดิ์ ศรีสง่าชัย อดีตศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

2.2 กลุ่มภาคีเครือข่าย ได้แก่

- (1) นายรัฐศาสตร์ ทรสุด รองผู้อำนวยการใหญ่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
- (2) นายผาดิยยุทธ ใจสว่าง รักษาการผู้อำนวยการใหญ่ บมจ. อสมท.
- (3) นายมนต์ชัย วงษ์กิตติไกรวัล ผู้ประกาศข่าว บจก. ไทยนิวส์เน็ตเวิร์ค (ทีเอ็นเอ็น)
- (4) นายธวัชชัย โคตรวงษ์ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ภาคอีสาน สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
- (5) นายเจริญลักษณ์ เพ็ชรประดับ นายกสมาคมสื่อมวลชนจังหวัดขอนแก่น
- (6) นางสาวรุ่งนภา เวียงชัยภูมิ ผู้จัดการสถานีวิทยุคนเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2.3 กลุ่มสนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่

- (1) นางศุภวัฒนา วงศ์ธนวสุ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- (2) นายประยุทธ์ ตั้งสงบ ผู้บริหาร บจก. หัวเว่ย เทคโนโลยี (ประเทศไทย)
- (3) นายโชคชัย คุณวาสิ ผู้บริหาร บจก. ขอนแก่นพัฒนาเมือง
- (4) นายกั๊ววาน เหล่าวิโรจน์กุล ผู้จัดการ บจก. ขอนแก่นพัฒนาเมือง

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก กำหนดวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

1.1 กรุงเทพมหานคร พบว่า

1.1.1 การนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติเป็นไปตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556-2575) ซึ่งสอดคล้องกับการขับเคลื่อนนโยบาย 9 ด้าน 9 ดี ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หนึ่งการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะยังมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติตามตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (livable city) ในระดับนานาชาติอีกด้วย

1.1.2 กรุงเทพมหานครขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะโดยสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลภายใต้กลไกการจัดการของสำนักงานเขต ทั้ง 50 เขต โดยพัฒนาเมืองอัจฉริยะแบบค่อยเป็นค่อยไปผ่านการดำเนินการในลักษณะพื้นที่นำร่องเรียกว่า “ย่าน” เช่น ย่านนวัตกรรมโยธี ย่านการค้าพระรามสี่ ย่านสิ่งแวดล้อมรอบคลองผดุงกรุงเกษม ย่านการขนส่งสามเสน เป็นต้น

1.1.3 นโยบายเมืองอัจฉริยะที่กรุงเทพมหานครนำไปปฏิบัติ ประกอบไปด้วย (1) สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะที่เน้นการรักษาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ทางอากาศ และกำจัดมลพิษ (2) ภาครัฐอัจฉริยะที่เน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายและฐานข้อมูลร่วมกันของภาครัฐ (3) การดำรงชีวิตอัจฉริยะที่เน้นถึงคุณภาพชีวิต ทัศนียภาพ และความปลอดภัยของประชาชนในทุกเพศวัย (4) ด้านพลเมืองอัจฉริยะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิสัมพันธ์ของประชาชน (5) ด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ มุ่งเน้นถึงการจับพื้นที่และการส่งเสริมการค้ารวมถึงการให้บริการที่มีความสะดวก (6) การขนส่งอัจฉริยะที่เน้นถึงการเชื่อมโยงกับของระบบขนส่ง เช่น รถ เรือ ราง ให้มีความสะดวก มั่นคง และปลอดภัย และ (7) ด้านพลังงานอัจฉริยะที่มุ่งเน้นถึงการจัดหาและใช้พลังงานทดแทนอย่างยั่งยืนและทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพของครัวเรือนต่าง ๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

1.1.4 ทรัพยากรที่กรุงเทพมหานครใช้ในการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติ ประกอบไปด้วย (1) โครงสร้างการบริหารที่มีการสั่งการในรูปแบบของคณะกรรมการและมอบหมายงานผ่านสำนักงานเขตทั้ง 50 เขต (2) การมีบุคลากรที่ได้รับการรู้ด้านเมืองอัจฉริยะและมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสิ่งแวดล้อม (3) การจัดหางบประมาณเป็นไปตามแผนงานที่เสนอโดยสภากรุงเทพมหานครและได้นำงบประมาณไปใช้ตามเขตต่าง ๆ โดยแยกตามแผนงานและโครงการที่ได้นำเสนอ ซึ่งแต่ละปีมีจำนวนเงินไม่น้อยกว่า 300 ล้านบาท (4) การใช้สถานที่ในการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะเป็นไปตามการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินงานด้วยสถาบันอุดมศึกษาที่มีศักยภาพอันเป็นผลให้การกำหนดสถานที่ เช่น ย่านโยธี ย่านพระรามสี่ ถือเป็นสถานที่นำร่องที่พร้อมต่อการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะ และ (5) วัสดุและอุปกรณ์ในการขับเคลื่อนนโยบายส่วนใหญ่เกิดจากการใช้ของสำนักงานเขตและมีการจัดหาเพิ่มเติมตามแผนงานและโครงการที่สำนักงานเขตได้ยื่นเสนอต่อสภากรุงเทพมหานคร

1.2 จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1.2.1 กลไกหลักในการพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองอัจฉริยะ ประกอบด้วย 4 หน่วยงาน ได้แก่ (1) บริษัทขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด (2) บริษัท ขอนแก่นทราเวล ซิตี้แอดมิเนชั่น จำกัด (3) สภาเมืองขอนแก่น และ (4) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็มีบทบาทและหน้าที่สำคัญแตกต่างกัน โดยมีความร่วมมือในการดำเนินงานภายใต้เป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองอัจฉริยะ

1.2.2 การขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะของจังหวัดขอนแก่นเป็นไปตามแผนแม่บทการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (Khon Kaen smart city 2029) และแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2566-2570 โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นและเทศบาลนครขอนแก่นร่วมขับเคลื่อนแผนให้บรรลุผล

1.2.3 ผลการดำเนินงานของเมืองขอนแก่นในแต่ละด้านตามแนวคิดเมืองอัจฉริยะ มีดังต่อไปนี้ (1) ด้านการดำรงชีวิตอัจฉริยะ เช่น โครงการติดตั้ง CCTV ตามแยกถนนที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง และจุดสู่มเสี่ยงบริเวณสถานที่สาธารณะที่พบสถิติอาชญากรรมบ่อยครั้งเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เมืองนำอยู่ยังรวมถึงการต้อนรับคนนอกพื้นที่ที่มาเยี่ยมเยียนด้วยมิตรภาพอันดีงามจากวัฒนธรรมประเพณีผูกเสี่ยว (2) ด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ เช่น โครงการพื้นที่สีเขียวและโครงการเมืองคาร์บอนต่ำ ซึ่งเทศบาลนครขอนแก่นได้ดำเนินการไปแล้ว และได้ผลลัพธ์เป็นที่พึงพอใจ (3) ด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ เช่น ประวัติศาสตร์ศรีฐานสร้างบ้านแปงเมือง ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักในภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาสร้างเป็นนวัตกรรมสินค้าที่ต่อยอดจากสิ่งเดิมที่มีอยู่แล้ว พร้อมทั้งการผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ ๆ กลายเป็นอัตลักษณ์ที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างบรรยากาศของเมืองให้เป็นเมืองแห่งเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง (4) ด้านการขนส่งอัจฉริยะ โดยมีโครงการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนมาสนับสนุน ทั้งระบบขนส่งระบบรางและระบบรถโดยสารประจำทางที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ประชาชนสามารถเข้าถึงผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือที่เชื่อมต่อกับสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (5) ด้านพลเมืองอัจฉริยะ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในลักษณะการปรึกษาหารือ การแสดงความคิดเห็น การสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น และการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ (6) ด้านการศึกษาอัจฉริยะ มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้กันได้ตลอดชีวิตภายใต้ระบบอินเทอร์เน็ต คือ ทุกสิ่ง (internet of things) ที่มีการรวบรวมข้อมูลทุกอย่างไว้ภายในระบบ เน้นให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าไปใช้ประโยชน์และเรียนรู้เพื่อยกระดับ คุณภาพชีวิต ระดับคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น และ (7) ด้านบริหารภาครัฐอัจฉริยะ มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งมีภารกิจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะกับประชาชน ผ่านโครงการสำคัญหลายอย่าง เช่น โครงการเทศบาลดิจิทัล โดยออกแบบโปรแกรมการจัดทำทรัพย์สิน การจัดเก็บภาษีการจดทะเบียนการค้าเบิกจ่ายเงิน การสืบค้นระบบงานสารบรรณ รวมถึงโครงการรับเรื่องร้องทุกข์ผ่านแอปพลิเคชันที่ประชาชนสามารถแจ้งเหตุด่วนหรือเรื่องร้องทุกข์ผ่านโทรศัพท์มือถือ เพื่อให้ทันกับการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน

1.2.4 การใช้ทรัพยากรของจังหวัดขอนแก่นเป็นไปตามการบริหารงานระดับท้องถิ่นภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุและอุปกรณ์ รวมถึงด้านบุคลากร ในขณะที่เดียวกันการใช้ทรัพยากรยังได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายและองค์กรภาคเอกชนที่ร่วมสนับสนุนนโยบายขอนแก่นเมืองอัจฉริยะด้วย

2. การถอดบทเรียนสภาพและข้อจำกัดการดำเนินงานเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

2.1 กรุงเทพมหานคร พบว่า

2.1.1 ข้อจำกัด ประกอบไปด้วย (1) อำนาจหน้าที่ในการบริหารที่ต้องพึ่งพิงการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นภายนอกกรุงเทพมหานครที่ไม่สามารถควบคุมได้ (2) ต้นทุนการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ทั้งที่เป็นทางการขนส่งหรือด้านเทคโนโลยี อันจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนที่ไม่ก่อให้เกิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์และต้องมีความคุ้มค่าในการลงทุน (3) ตัวชี้วัดและหลักเกณฑ์การดำเนินนโยบายที่ซับซ้อนและซ้ำซ้อนกับตัวชี้วัดอื่นในการขับเคลื่อนนโยบายในระดับชาติรวมถึงนานาชาติ ทำให้เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติของหน่วยงานและบุคลากร และ (4) ความรู้และทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานที่ต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน รวมไปถึงภารกิจของผู้ปฏิบัติงานที่มีจำนวนมากไม่สอดคล้องกับจำนวนบุคลากรที่อัตราจ้างมีอยู่ในปัจจุบัน

2.1.2 อุปสรรค ประกอบด้วย (1) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของกลุ่มเปราะบางซึ่งมีอุปสรรคด้านความรู้และทักษะทางดิจิทัล และ (2) ความเสี่ยงในการลงทุนสำหรับโครงการขนาดใหญ่เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและยั่งยืน ซึ่งการลงทุนกับดิจิทัลและเทคโนโลยีอันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างผันผวนจึงถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายนี้

2.2 จังหวัดขอนแก่น พบว่า

2.2.1 ข้อจำกัด ประกอบด้วย (1) ความเชื่อมั่นและบุคลิกภาพของผู้บริหารหน่วยงานที่อาจทำให้เกิดความยากเกรงของผู้ติดต่อประสานงานจนเป็นความหวาดกลัวต่อความเชื่อมั่นและร่วมงาน (2) การไม่จัดลำดับความสำคัญของการนำไปปฏิบัติที่เหมาะสม โดยดำเนินการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะทั้ง 7 ด้าน อันไม่มีแผนปฏิบัติการที่สามารถจัดลำดับความเร่งด่วนอย่างเป็นระบบได้อย่างเป็นรูปธรรม (3) การบริหารระบบราชการที่ไม่ยืดหยุ่น และติดข้อจำกัดด้านระเบียบ หรือกฎหมายในหลาย ๆ มิติจนทำให้ขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน (4) การขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรภาครัฐและภาคท้องถิ่น (5) การแปลงความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ซึ่งจะทำให้การแปลงแผนไปสู่ผลมีข้อจำกัดและผิดพลาดได้ และ (6) วัฒนธรรมองค์กรและการปรับตัวของบุคลากร ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการทำงานในแบบท้องถิ่นที่ยังขาดความกระตือรือร้นและบางส่วนยังไม่พร้อมต่อการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของภาระงานอย่างเป็นรูปธรรม

2.2.2 อุปสรรค ประกอบด้วย (1) ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องของประชาชน ทั้งในด้านการรับรู้ข้อมูลรวมไปถึงการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาด้วย (2) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน อันถือเป็นข้อจำกัดของการนึกกำลังทั้งในด้านความคิดและการร่วมมือกันในทางปฏิบัติ (3) การเชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติ โดยการดำเนินงานยังไม่ตรงกับทิศทางการขับเคลื่อนของประเทศทั้งหมดในทุกประเด็น (4) ในบางด้านของการขับเคลื่อนนโยบายยังขาดเจ้าภาพหลักและหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน และ (5) การแยกส่วนดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานอันเป็นไปตามอำนาจและหน้าที่ซึ่งเป็นการแยกการทำงานทั้ง 7 ด้าน ของเมืองอัจฉริยะ จึงอาจขาดความเชื่อมโยงและต่อเนื่องในทางปฏิบัติ

3. ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการดำเนินงานเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

3.1 กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) การกำหนดเป้าหมายที่กระจ่างชัดเจน (Brighten Goals--B) (2) เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Technology--B) (3) ภาวะผู้นำภาครัฐที่ดีของผู้บริหาร (Bureaucratic Leadership--B) และ (4) การบริหารงานงบประมาณ (Budget Management--B) สามารถสรุปเป็น “ตัวแบบ 4B” สำหรับการดำเนินงานเมืองอัจฉริยะกรุงเทพมหานครไปสู่การปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

3.2 จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) แผนงานการทำงานที่ชัดเจน (Authorized Plans--A) (2) การร่วมสานเสวนา (Dialogue Meeting--D) เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (3) ความร่วมมือแบบบูรณาการ (Integrated Collaboration--I) (4) การสำนึกรักบ้านเกิด (Sense of Spirit--S) (5) ภาวะผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญทางเทคนิค (Technocracy Leadership--T) (6) แผนการลงทุนและทางการเงิน (Investment and Financial Plans--I) (7) การระดมทรัพยากรที่จำเป็นมาใช้ร่วมกัน (Necessary Resources--N) (8) การศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงินก่อนปฏิบัติ (Cash flow Study--C) และ (9) ความโปร่งใส และประชาชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเมือง (Transparency and Shared Benefits--T) สามารถสรุปเป็น “ตัวแบบ A-DISTINCT” สำหรับการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะจังหวัดขอนแก่นไปสู่การปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น สามารถนำผลการศึกษาวิจัยมาอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

การปฏิบัติตามนโยบายเมืองอัจฉริยะของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงและเมืองใหญ่มีการพัฒนาเมืองอัจฉริยะแบบค่อยเป็นค่อยไปผ่านการดำเนินการในลักษณะพื้นที่นำร่องเรียกว่า “ย่าน” เช่น ย่านนวัตกรรมโยธีย์ ย่านการค้าพระรามสี่ ย่านสิ่งแวดล้อมรอบคลองผดุงกรุงเกษม ย่านการขนส่งสามเสน เป็นต้น สอดคล้องกับ Jiang et al. (2023) ที่พบว่า การพัฒนาเมืองอัจฉริยะของเมืองขนาดใหญ่ต้องมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยสิ้นเชิง แล้วจะต้องมีการพัฒนาโดยอาศัยการมีพื้นที่นำร่อง (pilot area) เสียก่อน ซึ่งความรู้และทัศนคติของบุคลากรผู้ปฏิบัติด้านเมืองอัจฉริยะของกรุงเทพมหานครมีความเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ อัจฉริยา ไชยนิล และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม (2566) ที่พบว่า บุคลากรหน่วยงานภาครัฐมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะของกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะของจังหวัดขอนแก่นต้องอาศัยกลไกหลักทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม รวม 4 หน่วยงาน ได้แก่ (1) บริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด (2) บริษัท ขอนแก่นทรานซิท ซิสเต็ม จำกัด (3) สภาเมืองขอนแก่น และ (4) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ อันเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนา สอดคล้องกับ พรสวรรค์ จันทร์สมวรกุล และคนอื่น ๆ (2566) ที่พบว่า ภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานภาคเอกชนจะมีส่วนต่อการสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านการบริหาร และด้านกฎหมาย เพื่อส่งผลให้เกิดความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยจังหวัดขอนแก่น มีสภาพพื้นที่และประชากรที่แตกต่างกับกรุงเทพมหานคร ทำให้การดำเนินนโยบายมีความแตกต่างกันในบริบทของเมือง ดังนั้น การมุ่งเป้าสู่เมืองอัจฉริยะจึงต้องมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน เช่น เมืองขอนแก่นมีความชัดเจนด้านการขนส่งอัจฉริยะ แต่ในกรุงเทพมหานครเห็นความชัดเจนด้านพลังงานอัจฉริยะ สอดคล้องกับ Wolniak (2023) ที่พบว่า การบริหารเมืองที่มีบริบทแตกต่างกัน ย่อมต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ดังนั้น การมุ่งพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละด้านต้องคำนึงถึงการจัดลำดับความสำคัญภายใต้บริบทของเมืองนั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้ จังหวัดขอนแก่น มีตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เช่น กลุ่มขอนแก่นพัฒนาเมือง บริษัท ขอนแก่นทรานซิทซิสเต็ม สภาพัฒนาเมือง ถือเป็นตัวแสดงหลักที่มีส่วนในการระดมความคิดเห็น การร่วมทำประชาพิจารณ์ อันเป็นบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จของการพัฒนานโยบายขอนแก่นเมืองอัจฉริยะ สอดคล้องกับ วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคนอื่น ๆ (2557) ที่ได้กล่าวถึงตัวแบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม (collaborative local governance model) ซึ่งต้องมีตัวแสดง (actors) ทางนโยบายที่เป็นปัจจัยสำคัญอันจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตามนโยบายของท้องถิ่น

2. ข้อจำกัดและอุปสรรคการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

ข้อจำกัดและอุปสรรคของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ต้นทุนการดำเนินงานที่มีจำนวนมาก และการประยุกต์ใช้พร้อมด้วยการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ใช้งานอันเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติ สอดคล้องกับ Jiang et al. (2023) ที่พบว่า เทคโนโลยีของเมืองอัจฉริยะต้องคำนึงถึงการรับรู้และการประยุกต์ในเทคโนโลยีของประชาชนในพื้นที่ ด้วยการนำเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับประชาชนมาใช้ อาจทำให้เกิดความล้มเหลวในทางปฏิบัติได้

ข้อจำกัดและอุปสรรคของจังหวัดขอนแก่นเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบของระบบราชการ ความรู้และความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงาน และการจัดลำดับความสำคัญของแผนการปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ พงษ์เมธี ไชยศรีหา (2563) ที่พบว่า ปัญหาในภาพรวมเป็นเรื่องของการบริหารจัดการภายในองค์กรที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาขอนแก่น Smart City ได้อย่างลงตัว เช่น ปัญหาด้านการจัดลำดับความสำคัญของภารกิจ หากจุดเน้นยังไม่ได้ปัญหาด้านการบริหารที่ยึดถือระบบราชการมากเกินไปจนเกิดความไม่คล่องตัว และปัญหาลักษณะการทำงานที่ยังไม่มีการทำงานเชิงรุก ส่วนอุปสรรคในการดำเนินการ ประชาชนยังไม่รับรู้และเข้าใจถึงสาระสำคัญของ Smart City เท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อความร่วมมือจากภาคประชาชน

ข้อจำกัดและอุปสรรคร่วมของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านดิจิทัลของประชาชนมีผลอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะ สอดคล้องกับ Van Twist et al. (2023) ที่พบว่า ประชากรของเมืองที่ขาดทักษะด้านดิจิทัลจะมีการต่อต้านการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะและไม่สามารถเข้าถึงระบบดิจิทัลในการใช้ชีวิตภายใต้เมืองอัจฉริยะได้อย่างมีคุณภาพ

3. ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะของกรุงเทพมหานคร มีการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะโดยมุ่งเน้นถึงการกำจัดมลพิษ ทั้งทางน้ำ ทางอากาศ เป็นต้น สอดคล้องกับ Salman and Hasar (2023) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตจะสามารถช่วยแก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะของจังหวัดขอนแก่น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและกลไกการร่วมมือของภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่น รวมถึงการจัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน สอดคล้องกับ อานาจ มณีวรรณวรวิฑูริ (2566) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาคมในท้องถิ่นจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นโยบายเมืองอัจฉริยะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน และการยอมรับและการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จที่สำคัญของการดำเนินตามนโยบายเมืองอัจฉริยะจังหวัดขอนแก่น สอดคล้องกับ Hartley and Aldag (2024) ที่ได้ศึกษาเรื่องความไว้วางใจและการสนับสนุนจากสาธารณะสำหรับเทคโนโลยีของรัฐบาล: สสำรวจข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับนโยบายเมืองอัจฉริยะของสิงคโปร์ โดยผลการศึกษาพบว่าการยอมรับของประชาชนในเมืองสิงคโปร์ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินนโยบายเมืองอัจฉริยะ ทั้งนี้ ประเทศสิงคโปร์ถือว่าเป็นเมืองที่ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองน่าอยู่ (livable city) จากผลการจัดอันดับในปี ค.ศ. 2024 ด้วย

ปัจจัยสู่ความสำเร็จร่วมของการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะของกรุงเทพมหานครและจังหวัดขอนแก่นต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบอย่างมีรูปธรรมเพื่อทำให้เกิดการรับรู้และการเรียนรู้ ตลอดจนจนถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับ พรสวรรค์ จันทร์สมวรกุล และคนอื่น ๆ (2566) ที่พบว่า แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของจังหวัดมหาสารคาม คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจังหวัดมหาสารคามควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ในวงกว้างเพื่อประโยชน์ต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยร่วมที่สำคัญ ก็คือ ภาวะผู้นำ (leadership) ซึ่งสอดคล้องกับตัวแบบการจัดการ (วรเดช จันทร์ศร, 2554) ในขณะเดียวกัน ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกรุงเทพมหานครยังเกี่ยวข้องกับเป้าหมายที่กระจ่างชัดเจน (brighten goals) ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยในตัวแบบกระบวนการของการนำไปปฏิบัติที่ดี (Van Meter & Van Horn, 1975) ทั้งนี้ ผลการศึกษาของทั้ง 2 พื้นที่พบว่า ทรัพยากรในการดำเนินงานเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติ อันมี

ความสอดคล้องกับตัวแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย (Anderson, 1994) และตัวแบบการกระจายอำนาจ (Birkland, 2019) อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมและผลักดันให้มีนโยบายที่ออกมาปฏิบัติเป็นรูปธรรมโดยกำหนดเป็น “บริษัท พัฒนาเมือง” ที่เป็นการรวมกลุ่มกันของภาคเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญและมุมมองที่แตกต่างในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาททำงานเพื่อส่งเสริมทั้งในเชิงทรัพยากรและการพัฒนาเมืองร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐภายในพื้นที่ที่เกิดขึ้น
2. ควรส่งเสริมให้เกิดการระดมทุนรูปแบบใหม่เพื่อนำมาใช้ในการสร้างหรือพัฒนาเมือง เช่น การระดมทุนแบบคราวว์ ฟันดิง (crowd funding) การระดมทุนร่วมกันระหว่างภาคเอกชน การระดมทุนร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การระดมทุนของภาคประชาสังคมในพื้นที่ อันจะส่งผลทำให้โครงการพัฒนาเมืองด้านต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐมากเกินไป
3. ควรสนับสนุนให้บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายเมืองอัจฉริยะให้มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้มีทิศทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและสามารถสนับสนุนการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยให้มีการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันในเชิงระบบมากกว่าการเรียนรู้รายบุคคล พร้อมทั้งสร้างช่องทางการเรียนรู้ด้านเมืองอัจฉริยะให้กับบุคลากรที่อยู่ในความรับผิดชอบและมีการตรวจสอบติดตามผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ประวันเน. (2563). กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ: กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 13(3), 267-284.
- พงษ์เมธิ ไชยศรีหา. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดขอนแก่นตามแนวทาง Smart City. *Journal of Modern Learning Development*, 5(6), 48-60.
- พรสวรรค์ จันทร์สมวรกุล, ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ, สถิตย นิยมญาติ และกมลพร กัลยาณมิตร. (2566). แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 11(1), 134-149.
- ฤทัยชนก เมืองรัตน์. (2566). *เมืองอัจฉริยะ: การพัฒนาเมืองยุค 4.0*. ค้นจาก https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=48566&filename=article
- วรเดช จันทรร. (2554). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). พริกหวานกราฟฟิค.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์, นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และเกรียงชัย ปิงประวัตติ. (2557). *การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (collaborative governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์.
- ศิริวัฒน์ เจนรังสรรค์ และวิมลสิริ แสงกรด. (2562). การพัฒนาเทศบาลเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Buddhist Education and Research*, 5(2), 361-375.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). *การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ*. ค้นจาก <https://www.depa.or.th/th/smart-city-plan/smart-city-office>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)*. ผู้แต่ง.

- อรชพร ฤทธิชัย และนันทินา โชติพิทยานนท์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานเมืองอัจฉริยะ ด้านการเดินทางและการขนส่งอัจฉริยะ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 7(4), 284-304.
- อัจฉรียา ไชยนิล และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม. (2566). ความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะกรุงเทพมหานคร. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 6(3), 36-51.
- อำนาจ มณีวรรณวรวิมล. (2566). การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 10(1), 126-143.
- Anderson, J. E. (1994). *Public policymaking: An introduction* (2nd ed.). Houghton Mifflin.
- Birkland, T. A. (2019). *An introduction to the policy process: Theories, concepts, and models of public policy making* (5th ed.). Routledge.
- Hartley, K., & Aldag, A. (2024). Public trust and support for government technology: Survey insights about Singapore's smart city policies. *Cities*, 154, 105368.
- Jiang, H., Geertman, S., & Witte, P. (2023). The contextualization of smart city technologies: An international comparison. *Journal of Urban Management*, 12(1), 33-43.
- Salman, M. Y., & Hasar, H. (2023). Review on environmental aspects in smart city concept: Water, waste, air pollution and transportation smart applications using IoT techniques. *Sustainable Cities and Society*, 94, 104567.
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & Society*, 6(4), 445-488.
- Van Twist, A., Ruijter, E., & Meijer, A. (2023). Smart cities & citizen discontent: A systematic review of the literature. *Government Information Quarterly*, 40(2), 101799.
- Wolniak, R. (2023). *Smart mobility in smart city – Copenhagen and Barcelona comparison*. Retrieved from <https://managementpapers.polsl.pl/wp-content/uploads/2023/06/172-Wolniak-2.pdf>